

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Obecné výklady o TPH a trestní odpovědnosti

17. 2. 2016

Mgr. Katarína Kandová

- **Trestní právo hmotné**
  - pojem, druhy
  - funkce, základní zásady
  - vztah s právními a neprávními obory
  - prameny

- **Trestní zákoník**
  - struktura, působnost
  - výklad, aplikace

- **Trestní odpovědnost**
  - pojem, druhy

TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ

■ odvětví VEŘEJNÉHO PRÁVA

- nerovnost subjekt
- kogentní normy (zákazy, příkazy)

■ TRESTNĚPRÁVNÍ VZTAHY

- pachatel TČ a stát → odpovědnostní
- pachatel ČJT a stát → mimoodpovědnostní

■ OCHRANA nejdůležitějších právních statků

- individuální práva a oprávněné zájmy
- společenské zájmy

DRUHY TPH

- **INDIVIDUÁLNÍ trestní právo**
  - **trestní právo FYZICKÝCH OSOB**
    - **trestní právo DOSPĚLÝCH**
    - **trestní právo MLADISTVÝCH**

- **KOLEKTIVNÍ trestní právo**
  - **trestní právo PRÁVNICKÝCH OSOB**

FUNKCE TPH

■ OCHRANNÁ

- krajní, podpůrná a fragmentární ochrana

■ REGULATIVNÍ

- zákonné vymezení trestného činu a trestu

■ PREVENTIVNÍ

- generální a individuální prevence

■ REPRESIVNÍ

- zabraňující a výchovná represe

ZÁKLADNÍ ZÁSADY TPH

■ ZÁKONNOST

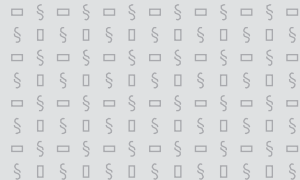
■ žádný trestný čin / trest bez zákona

- psaného

- určitého

- přesného – zákaz analogie k tíži pachatele

- předchozího – zákaz retroaktivity k tíži pachatele

ZÁKLADNÍ ZÁSADY TPH

- Subsidiarita trestní represe
- Demokratizmus
- Humanizmus
- Přiměřenost trestních sankcí
- Účelnost trestů
- Zákaz dvojího přičítání
- Personalita trestů
- Zohlednění zájmů poškozeného

TPH A PRÁVNÍ OBORY

■ Ústavní právo („cyklista ve žlutém trikotu“)

- Správní právo
- Občanské právo
- Rodinné právo
- Obchodné právo
- Finanční právo

■ Trestní právo hmotné <-> Trestní právo procesní

TPH A NEPRÁVNÍ OBORY

■ KRIMINOLOGIE

■ PENOLOGIE

- penitenciariстика (NTOS)

■ KRIMINALISTIKA

■ FORENZNÍ VĚDY

- soudní lékařství, psychologie, psychiatrie, chemie, ...
  - znalecké dokazování

PRAMENY TPH

■ CO JE PRAMENEM TPH?

- Ústava ČR, Listina základních práv a svobod
- mezinárodní smlouvy
- právní akty unijního práva
- zákony
- amnestijní rozhodnutí prezidenta
- plenární derogační nálezy Ústavního soudu

■ CO NENÍ PRAMENEM TPH?

- soudní rozhodnutí
- milost prezidenta
- podzákoné normy (nařízení, vyhlášky, ...)

TRESTNÍ ZÁKONY

- **zákon č. 40/2009 Sb., TRESTNÍ ZÁKONÍK (TZ)**
  - účinný od 1. 1. 2010
  - zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- **zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže**
- **zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob**

STRUKTURA TZ

- **Obecná část** (§ 1 - 139 TZ)
  - základy trestní odpovědnosti (trestný čin)
  - právní následky trestní odpovědnosti (trestní sankce)
- **Zvláštní část** (§ 140 – 418 TZ)
  - konkrétní skutkové podstaty TČ
  - Hlava I - XIII
- **OBECNÁ ČÁST (ZVLÁŠTNÍ ČÁST)**

PŮSOBNOST TZ

- **MÍSTNÍ (zásada teritoriality) – na území ČR**
  - Výjimky:
    - z. registrace – TČ na lodi, v letadle registrovaném v ČR
    - z. personality – TČ občana ČR / na občanovi ČR v cizině
    - z. ochrany (ochrana zájmů ČR - např. teroristický útok) +
    - z. univerzality (např. genocidium) => TČ kohokoliv kdekoliv
- **OSOBNÍ – imunita (prezident, poslanci, senátoři, diplomati)**

PŮSOBNOST TZ

- ČASOVÁ – doba spáchání trestného činu
  - Výjimky:
    - přípustnost retroaktivity ve prospěch pachatele
    - ochranné opatření, druh trestu – doba rozhodování
- VĚCNÁ – zájmy chráněné TZ
  - individuální práva (občanů i cizinců)
  - zájmy ČR, cizích států, mez. organizací

VÝKLAD TZ

■ Dle orgánu:

- **SOUDNÍ** – právně závazný pouze v konkrétní věci
  - stanoviska NS ČR ke sjednocení praxe
- **DOKTRINÁLNÍ** – pouze argumentační vliv

■ Dle metody:

- **JAZYKOVÝ** – pravidla gramatiky („lidi“ – množné číslo)
- **LOGICKÝ** – zásady logiky (argument z opaku, ...)
- **SYSTEMATICKÝ** – řazení v zákoně, v právním řádu
- **HISTORICKÝ** – důvodová zpráva, ...
- **TELEOLOGICKÝ** – účel zákona

VÝKLAD vs. APLIKACE TZ

■ VÝKLAD TZ (dle poměru k doslovnému znění normy)

- Doslovní výklad

- Restriktivní (zuzující) výklad

- **EXTENZIVNÍ (rozšiřující) VÝKLAD**

VS.

- **ANALOGIE -> APLIKACE TZ**

- podřazení konkrétního případu pod nepřímo dopadající normu

- analogie přípustná jen ve prospěch pachatele

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

■ TR. ODPOVĚDNOST =>

- následná sankční / jiná kvalifikovaná reakce státu
- na spáchaný trestný čin, jíž se musí pachatel podrobit

TR. ODP. = TRESTNÝ ČIN + TRESTNÍ SANKCE

- retrospektivní
- subjektivní (odpovědnost za VINU)

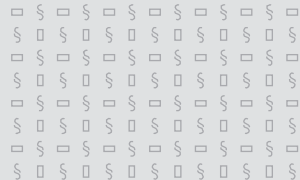

DRUHY TR. ODPOVĚDNOSTI

- **INDIVIDUÁLNÍ (FO)**
  - **ABSOLUTNÍ (TO dospělých pachatelů)**
  - **RELATIVNÍ (TO mladistvých pachatelů)**

VS.

- **KOLEKTIVNÍ (PO)**

DRUHY TR. ODPOVĚDNOSTI

■ PLNÁ vs. ZÚŽENÁ

- P: např. TČ vraždy (pachatel se napil „na kuráž“)
- Z: TČ opilství (vlivem alkoholu nepřičetný pachatel spáchal TČ)

■ Koncepce tr. odpovědnosti:

a) RETRIBUTIVNÍ (odplatná: pachatel – stát)

- TČ -> trest

b) RESTORATIVNÍ (obnovující: pachatel – oběť)

- TČ -> jiná kvalifikovaná reakce státu

Zde je prostor pro Vaše případné dotazy.

Děkuji za Vaši pozornost.

SUBSIDIARITA TRESTNÍ REPRESÉ

■ § 12 odst. 2 TZ

- Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých **nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.**

■ § 38 odst. 2 TZ

- Tam, kde **postačí** uložení trestní **sankce** pachatele **méně postihující,** nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.

ZÁSADA DEMOKRATISMU

■ čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR

- Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

ZÁSADA HUMANISMU

■ čl. 7 odst. 2 Listiny

- Nikdo nesmí být mučen ani podroben **krutému, nelidskému** nebo **ponižujícím** zacházení nebo **trestu**.

■ § 37 odst. 2 TZ

- Pachateli nelze uložit **kruté a nepřiměřené** trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být **ponížena lidská důstojnost**.

ZÁSADA PŘIMĚŘENOSTI

■ § 38 odst. 1 TZ

- Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k **povaze a závažnosti** spáchaného trestného činu a **poměrům pachatele**.

■ POVAHA a ZÁVAŽNOST jsou určovány zejména

- významem **chráněného zájmu**, který byl činem dotčen
- **způsobem provedení činu**
- jeho **následky, okolnostmi**, za kterých byl čin spáchán
- **osobou pachatele**
- mírou jeho **zavinění** a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem

ZÁSADA ÚČELNOSTI

■ § 39 odst. 1 TZ

- Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, ... Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.

ZÁSADA PERSONALITY

■ § 39 odst. 1 TZ

- Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele ...

■ § 14 odst. 3 TOPOZ

- Při ukládání trestních sankcí soud přihlédne i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, ...

ZÁKAZ DVOJÍHO PŘIČÍTÁNÍ

■ § 205 odst. 2 TZ

- Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a **byl za takový čin** v posledních třech letech **odsouzen ...**

■ § 42 písm. p) TZ

- Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel ... **byl již pro trestný čin odsouzen ...**

ZOHLEDNĚNÍ ZÁJMŮ POŠKOZENÉHO

■ § 38 odst. 3 TZ

- Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

AMNESTIE x MILOST

■ čl. 62 Ústavy ČR

Prezident republiky

g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahazuje odsouzení,

■ čl. 63 Ústavy ČR

Prezident republiky dále ...

j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,

k) má právo udělovat amnestii.

VZTAH OBECNÉ A ZVLÁŠTNÍ ČÁSTI

■ § 140 odst. 1 TZ (vražda)

- Kdo jiného úmyslně usmrtí,
  - bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.
-

■ § 25 TZ (věk)

- Kdo v době spáchání činu nedovršil **patnáctý rok** svého věku, není trestně odpovědný.

■ § 26 TZ (příčetnost)

- Kdo pro **duševní poruchu** v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

OSOBNÍ PŮSOBNOST TZ

■ čl. 27 odst. 1, 2 Ústavy ČR

■ **Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování** v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

■ **Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu** nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat.

■ čl. 65 odst. 1 Ústavy ČR

■ **Prezidenta republiky nelze po dobu výkonu jeho funkce zadržet, trestně stíhat** ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.